

Nataša Polajnar Frelj

Stiški opat
Jakob Reinprecht
kot naročnik zgodnjebaročnih umetnin

Stiški opat
Jakob Reinprecht
kot naročnik zgodnje baročnih
umetnin

Nataša Polajnar Frelih

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-722.52:929Reinprecht J.(083.824)
726:27-789.25-523.6(497.4Stična)(083.824)

POLAJNAR Frelih, Nataša

Stiški opat Jakob Reinprecht kot naročnik zgodnjebaročnih
umetnin : [20. junij 2025 - 16. november 2025] / Nataša Polajnar
Frelih ; [fotografija Branko Petauer, Marko Frelih]. - Stična : Muzej
krščanstva na Slovenskem, 2025

ISBN 978-961-95549-4-4
COBISS.SI-ID 238752259

Stiški opat Jakob Reinprecht kot naročnik zgodnjebaročnih umetnin

Izdal in založil / Published by: Muzej krščanstva na Slovenskem, Stična 17, 1295 Ivančna Gorica

Zanj / Represented by: Nataša Polajnar Frelj

Avtor / Author: Nataša Polajnar Frelj

Jezikovni pregled / Slovene proof Reader: Simon Vidic

Fotografija / Photography: p. Branko Petauer, Marko Frelj

Oblikovanje / Design: Tadej Trnovšek s.p.

Tisk / Printed by: SAMASTUR d.o.o.

Naklada / Copies: 200

Cena / Price : 7,00 EUR

Stična, junij / June 2025

© Muzej krščanstva na Slovenskem / Slovene Museum of Christianity

Razstava / Exhibition:

Stiški opat Jakob Reinprecht kot naročnik zgodnjebaročnih umetnin / projekt Barok v Sloveniji 2025

Muzej krščanstva na Slovenskem / Slovene Museum of Christianity

20. junij 2025–16. november 2025

Avtor razstave / Exhibition curator: Nataša Polajnar Frelj

Strokovni sodelavci / Professional collaborators: Ana Modic, Simon Vidic, dr. Metoda Kokole

Oblikovanje razstave / Exhibition design: Tadej Trnovšek s.p.

Fotografija / Photography: p. Branko Petauer, Marko Frelj

Pedagoški in andragoški program / Pedagogical and andragogical program: Dijana Pita da Costa

Oblikovanje in izdelava didaktičnih igrac / Design and production of educational toys: Janez Rutar

Poslikava didaktičnih igrac / Painting of educational toys: Sanja Žgur

Tehnična pomoč / Technical assistance : Irena Rotar, Marko Okorn

Razstavo in natis publikacije je omogočilo Ministrstvo za kulturo RS. / The exhibition and the publication are supported by the Ministry of Culture of the Republic of Slovenia.

Naslovnica: Detajl nagrobnika stiškega opata Jakoba Reinprehta (1623), Stiška bazilika, Foto. P. Branko Petauer, 2025.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Uvod

Razstavo o stiškem opatu Jakobu Reinprechtu smo pripravili v okviru projekta Barok v Sloveniji, ki ga je idejno zasnoval prof. dr. Matej Klemenčič z Oddelka za umetnostno zgodovino na Filozofski fakulteti UL. Med glavnimi partnerji projekta so tudi Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta ZRC SAZU in posamezni muzeji ter galerije. Umetnostnozgodovinske raziskave zadnjih desetletij so narekemale, da po dobrih šestdesetih letih ponovno predstavimo baročno umetnost na Slovenskem v luči novih dognanj.

Osrednje razstave o baročni umetnosti na Slovenskem so v letu 2025 na ogled v Narodni galeriji, Narodnem muzeju Slovenije in Muzeju za arhitekturo in oblikovanje v Ljubljani. V Narodni galeriji svojo pozornost namenjajo predvsem predstavitvi izjemnih baročnih slikarskih in kiparskih del v luči novih odkritij. V Narodnem muzeju Slovenije predstavljajo vrhunce baročne arhitekture in uporabne umetnosti. V Muzeju za arhitekturo in oblikovanje predstavljajo ljubljansko uršulinsko cerkev v povezavi z modernizmom in njeno vključenostjo v sodobno urejen urbani prostor.

Projektu Barok v Sloveniji smo se pridružili tudi Muzej krščanstva na Slovenskem, Muzej in galerije mesta Ljubljana, Loški muzej Škofja Loka, Posavski muzej Brežice in Kulturno društvo Franca Jelovška Mengeš. Z razstavami, simpoziji, ekskurzijami in predavanji vsak na svoj način širimo znanje o

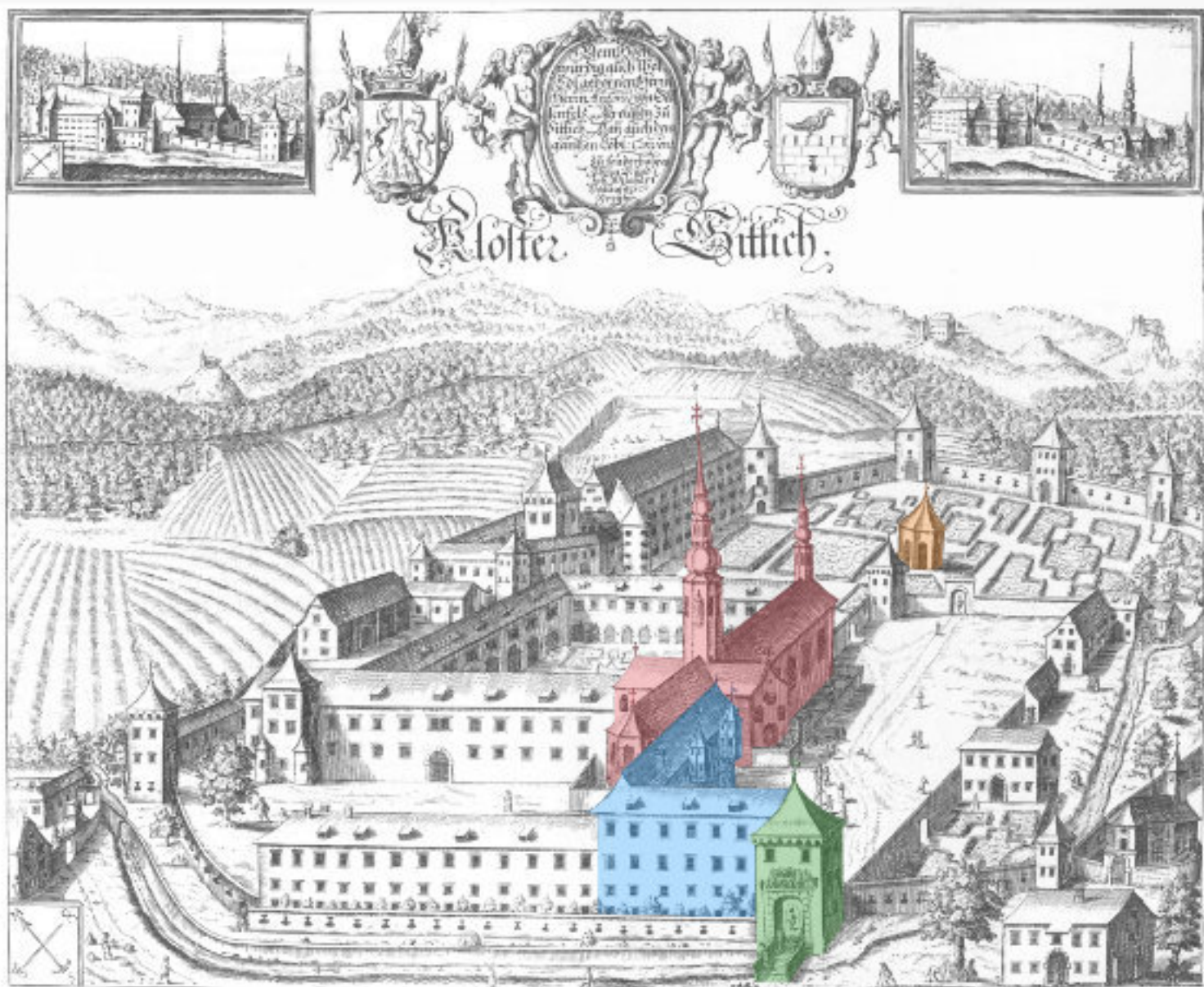
baročnem obdobju, ki je močno zaznamovalo evropski kulturni prostor v 17. in 18. stoletju. Baročne cerkve in kapele z bogato poslikanimi interjerji in z bleščečimi oltarji, prižnicami, orglami, liturgičnem posodjem in z bogato vezanimi paramenti večinoma še vedno služijo svojemu namenu. Posamezne ohranjene palače z reprezentančnimi stopnišči, pohištvo in drugo notranjo opremo nas še vedno navdihujejo. Kipi in slike s sakralnimi in profanimi prizori so del našega okolja, v katerem delamo in živimo. Glasba s svojimi prekipavajočimi toni ter gledališča s svojo teatralnostjo v nas še vedno zbujajo močna čustva in občutja.

V Muzeju krščanstva na Slovenskem smo se odločili, da na občasni razstavi predstavimo stiškega opata Jakoba Reinprechta, ki je vodil samostan med letoma 1603–1626. Opat Reinprecht je bil pomemben cerkveni dostojanstvenik zgodnjega 17. stoletja, ki je utiral pot baročni umetnosti na Kranjskem.

Stiški kronist pater Pavel Pucelj ga v svoji kroniki *Idiographia* iz leta 1719 navdušeno poveljuje kot *dragulj opatov, ščit opatijske, varstvo vere, steber Cerkve, strela krivovercev, temelj samostana, bladilo trpljenja, pomoč revnih, tolažba duhovnikov*.

mag. Nataša Polajnar Frelih, direktorica

Levo: Detajl nagrobnika stiškega opata Jakoba Reinprechta (1623), Stiška bazilika, Foto. P. Branko Petauer, 2025.

Čas, v katerem je živel in deloval

Cistercijansko opatijo Stična je leta 1135–36 ustanovil oglejski patriarh Peregrin I. Do ustanovitve ljubljanske škofije (1461–1462) je bila pomembno cerkveno, kulturno in gospodarsko središče za večji del Kranjske. V 15. stoletju so samostan hudo prizadeli turški vpadi. V 16. stoletju je prišlo do nazadovanja zaradi verske reformacije. Stiška opatija je ponovno zaživela pod opatom Jakobom Reinprechtom, ki je vodil samostan med letoma 1603 in 1626.

Mnogi dogodki, ki so se zvrstili na koncu 16. in začetku 17. stoletja, so bili prelomnega pomena. Boj med reformacijo in protireformacijo je bil zaznamovan s turško nevarnostjo in kmečkimi gibanji. Duhovščina je bila moralno razkrojena, pogosto revna, neuka in se ni ozirala na umetnostno kvaliteto. Verska izobrazba se je v mestih, še bolj pa na podeželju, spreminjala v

vraževerje; čaščenje svetnikov je prevladalo nad vero v Kristusa. Ljudje so pričali o nenavadnih prikazovanjih in se posluževali magije. Med verniki in Cerkvijo je prišlo do velikih napetosti. Zaradi življenjske in duhovne krize so se pojavili kmečki upori, prekrščevalci, štihtarji. Zidanje novih cerkva je bila tako spontana reakcija na nov čas.

Skoraj vzporedno s protireformacijo, ki je bila predvsem politično delovanje državnih oblasti proti protestantski reformaciji 16. stoletja, je z vrsto reformnih odredb potekala tudi prenova v katoliški Cerkvi, ki jo je začrtal Tridentinski koncil (1545–1563). Cerkev je izvedla notranjo prenovu v duhu tridentinskega koncila tudi z občutno podporo in pomočjo svetne oblasti. Bavarski knezi Wittelsbachí so bili med prvimi, ki so začeli izvajati sklep augsburškega verskega miru iz leta 1555, ki je dal deželnim knezom pravico odločati o veroizpovedi svojih podložnikov (*Cuius regio, eius religio* – čigar dežela, tega vera).

Zgoraj: Zasedanje Tridentinskega koncila v stolnici v Tridentu (upodobitev iz leta 1711). Koncil je utemeljil notranjo prenovu Cerkve in utrdil vlogo škofov, kar je močno vplivalo tudi na samostansko življenje. Vir: *Council of Trent*, slika v Museo del Palazzo del Buonconsiglio, Trento. Prevezeto iz Wikipedije. Javna domena.

Levo: Cistercijanska opatija Stična z vzhodne strani 53 let po smrti opata Jakoba Reinprehta. Z barvo so označeni deli samostana, ki jih je dal zgraditi ali preurediti opat Jakob Reinprecht. Vir: J. V. Valvasor, *Slava vojvodine Kranjske* XI, 1689, 530–531.

THOMAS
CHRON
IX Episc. Labac.
1598-1630

Cerkev in protireformacija na Slovenskem

Nadvojvoda Ferdinand I. Habsburški je v letih od 1523 do 1527 v vseh svojih deželah prepovedal razširjanje protestantskih spisov, za vse dežele je izdal splošno prepoved protestantizma, objavil stroge kazni za vse kršitelje, ukazal sežgati protestantske knjige in izvajati vizitacije. Z augsburškim verskim mirom (1555) je v Nemčiji začasno zavladal verski mir. Deželni knezi so si pridobili pravico, da odločajo o verski pripadnosti svojih podložnikov.

Nadvojvoda in kasnejši cesar Ferdinand II. je v letih 1598–99 ukazal prenehati s protestantskim bogoslužjem v vseh deželnoknežjih mestih in trgih. Protestantskim pridigarjem je ukazal zapustiti mesta, plemstvu in meščanstvu pa, da se mora vrniti v katoliško vero ali zapustiti njegove dežele. Za odpravljanje protestantizma je ustanovil reformacijske komisije, v katere sta bila vključena tudi sekovski škof Martin Brenner na slovenskem Štajerskem in Koroškem ter ljubljanski škof Tomaž Hren na Kranjskem. V delo katoliške preнове na Slovenskem se je v devetdesetih letih 16. stoletja vključil oglejski patriarhat, kljub napetostim med njim in avstrijsko vlado.

Levo na prejšnji strani: Ljubljanski škof Tomaž Hren (1597–1630) je vodil protireformacijska prizadevanja na Kranjskem. Podprl je gradnjo novih cerkva, okrepil vzgojo duhovnikov ter se povezal z jezuitskim in kapucinskim redom. Slikovni vir: *Slovenija v papeških listinah*, Ljubljana 1996.

Levo: Grb ljubljanskega škofa Tomaža Hrena (1597–1630) na oboku desne stranske ladje v stiški baziliki. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Kdo je bil Jakob Reinprecht?

Jakob Reinprecht je bil 37. oz. 42. stiški opat, ki je vodil samostan med letoma 1603 in 1626.¹ Polihistor Janez Vajkard Valvasor ga v svoji VIII. knjigi *Slave vojvodine Kranjske* hvali kot odličnega graditelja in podpornika učeče se mladine na ljubljanskih šolah.²

Stiški kronist pater Pavel Pucelj ga v svoji kroniki *Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio* iz leta 1719 navdušeno poveljuje kot dragulj opatov, ščit opatije, varstvo vere, steber Cerkve, strela krivovercev, temelj samostana, hladilo trpljenja, pomoč revnih, tolažba duhovnikov.³

Poleg ljubljanskega škofa Tomaža Hrena in bistriškega priorja Avgušтина Brentiusa je sodil v tisto vrsto mož, ki so si v času protireformacije prizadevali za duhovno in umetnostno obnovo v svoji domovini.

Levo: Rekonstrukcija obraza opata Jakoba Reinprehta, ustvarjena z umetno inteligenco (OpenAI) na podlagi njegove nagrobne podobe.

Zgoraj: Grb opata Jakoba Reinprehta na Trški gori. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Levo zgoraj: Grb samostana Stična v Stari prelaturi. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

¹J. MLINARIČ 1995, str. 882. Reinprecht je dal v osrednji napis ob svojem grbu v glavni cerkveni ladji zapisati, da je 37. opat, zgodovinarji ga uvrščajo na 42. mesto.

²J. V. VALVASOR, 1689, str. 701-702.

³P. PUCELJ, 1719, str. 389.

15. marca 1578 v Ljubljani prejme red diakonata in postane reinski profes (redovnik z večnimi zaobljubami).

Po smrti opata Lavrencija Zupana (1580–1600) 26. decembra 1600 dobi upravo stiškega samostana.

14. aprila 1603 je postal opat stiškega samostana. V samostanu je tedaj živelo sedem menihov. Čas reformacije je tudi tukaj pustil svoje sledi. Pet let po prevzemu vodenja samostana je bilo v njem enajst redovnikov, leta 1616 pa že petnajst. V samostan je sprejel dvanajst kandidatov, ki so v njegovem času naredili večne zaobljube. Uspešen je bil tudi v gospodarskem pogledu. Po odpravi začetnih težav mu je uspelo samostansko posest povečati, s tem pa tudi letne dohodke. Samostan je vodil 23 let, do svoje smrti 13. januarja 1626.

1578

1600

1602

1603

1608

18. septembra 1600 je izvoljen za opata v Kostanjevici na Krki.

11. marca 1602 ga je za opata v Kostanjevici na Krki posvetil ljubljanski škof Tomaž Hren. Tedaj je škofu obljubil podložnost, pokorščino in dolžno spoštovanje, kar je škof v svoj protokol tudi zapisal. Ob zapisu je Hren narisal sličico z opatovimi insignijami.⁴

Leta 1608 je stiški samostan vizitiral papeški vizitator Salvago, kar je privedlo do spora z reinskim opatom, ki je imel jurisdikcijo nad stiškim in kostanjeviškim samostanom. Opat Jakob Reinprecht je namreč na svojo roko dovolil vizitacijo neredovnemu vizitatorju. Zaradi tega sta bila skupaj s kostanjeviškim opatom klicana v Rein na zagovor.

⁴A. LAVRIČ 1988, str. 188.

Življenjepis opata

Jakob in njegov brat Jurij, kasnejši opat cistercijskega samostana v Vetrinju na Koroškem, sta izhajala iz železarske družine v Innerbergu (danes Eisenerz) na avstrijskem Štajerskem. Meniško življenje sta začela spoznavati v avstrijskem cistercijan-

skem samostanu Rein pri Gradcu. Do mest opatov jima je pomagal opat reinskega samostana, Jurij Freyseisen, ki je bil tedaj generalni vikar in vizitator samostanov na Koroškem, Štajerskem in Kranjskem.

15. januarja 1614 mu minorit Gabrielle Puliti posveti glasbeno delo in ga opiše kot umetnosti naklonjenega protireformatorja.

Leta 1622 obišče bolnega opata škof Tomaž Hren in namesto njega opravi pontifikalno mašo na Krki.

1613

1614

1617

1622

1626

1. maja 1613 je bil Jakob Reinprecht kot odposlanec nadvojvode Ferdinanda II. prisoten na slovesnosti ob položitvi temeljnega kamna za novo jezuitsko cerkev sv. Jakoba v Ljubljani. Že tedaj je ljubljanski škof Tomaž Hren zapisal, da je stiški opat »*aeger et podagrinus*« (bolan in ima podagro-protin, putiko).

Leta 1617 ga nadvojvoda Ferdinand II. imenuje za tajnega svetnika.

13. januarja 1626 je umrl v Stični. Opat Jakob je več let bolehal za putiko. Na dan njegove smrti je bil v samostanu pisar deželnega vicedoma Otona Panizola, Ulrik Khoberger. O smrti je pisar nemudoma obvestil Ljubljano in sporočil, da je opat preminul po dolgi in težki bolezni. V samostanu so opatovo smrt pričakovali. Ulrik Khoberger je po dogodku dobil nalogo, nemudoma zapečatiti njegove prostore, kar pa se zaradi nasprotovanja priorja in sobratov, ni zgodilo.

Desno: Figuralni nagrobnik
opata Jakoba Reinprehta,
1623, Stiška bazilika. Foto:
p. Branko Petauer, 2025.

Opatov nagrobnik

Opat Jakob Reinprecht si je še za časa življenja uredil grobnico in figuralni nagrobnik, ki stoji pri stranskem vhodu v stiško cerkev. Spomenik izraža dostojanstvo, vero ter simboliko smrti in večnosti.

Tridelni nagrobnik iz rdečega kamna sestavljajo napisna plošča, stoječa figura opata in grb s simboli minljivosti. Upodobljen je kot spoštovan cerkveni dostojanstvenik z mašnim plaščem, mitro, knjigo in križem. Na vrhu grb držita putta s peščeno uro in lobanjo. Podoben epitaf iz leta 1623 je ohranjen tudi v cerkvi sv. Martina v Metliki – oba naj bi bila delo istega mojstra.

Zgoraj: Napis na figuralnem nagrobniku opata Jakoba Reinprechta, 1623, Stiška bazilika. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Latinski napis na figuralnem nagrobniku opata Jakoba se v prevodu glasi:

*Epitaf zelo spoštovanega gospoda Jakoba XXXVII.
tega samostana opata. Vam, ki blepíte v vrhe , ki
žeja vas hvale in slave , / žeja prešla bo takoj, če
se
le spomnite name . / Ljudstev vladarji
zato posebej
branite v spominu, / bridka da smrt tudi žejne
časti prizadene s pogubo. / Vedite , jaz tudi bil,
predstojniki, to sem, kar vi ste , / kar pa sem zdaj
boste vi, v teku se bližate meni.*⁵

Zgoraj: Nagrobna plošča stiškega opata Jakoba Reinprechta, 1623, Stiška bazilika. Napis na grobnici plošči pred kapelo sv. Alojzija sporoča, da v grobnici počiva opat Jakob, cesarski svetnik, ki je triindvajset let s srečno roko vodil stiški samostan in je zaspal v Gospodu 13. januarja 1626. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

⁵E. CEVC 1981, str. 254.

Gradbeni in umetnostni projekti

Gradbeni in umetnostni projekti stiškega opata Jakoba Reinprehta so obsegali preureditve in prezidave stiškega samostana in cerkva pod stiško jurisdikcijo, naročila poslikav, kamnitih in lesenih plastik ter liturgičnih predmetov. Na umetnostnem področju je bil enakovreden sodobnik ljubljanskega škofa in mecena Tomaža Hrena (1560–1630).

Ob nastopu opatovske službe leta 1603 je stiška redovna cerkev kazala še romansko podobo, križni hodnik pa gotsko. Novejša in »modernejša« je bila le renesančna Lavrencijeva utrdba, ki jo je dal zgraditi njegov predhodnik opat Lovrenc Zupan (1580–1600) za namestitev zunanjih visokih cerkvenih gostov. K njej je opat Reinprecht dal prizidati dvonadstropno stavbo.

Zgoraj: Kamniti stranski portal na samostanski cerkvi z letnico 1622. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Levo: Pogled na samostansko cerkev in Staro prelaturu z notranjega dvorišča. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Stara prelatura 1604–1606

Z izgradnjo Stare prelature je opat Jakob Reinprecht leta 1606 utrdil gospodarsko, upravno in reprezentančno središče stiškega samostana. Stavba, ki združuje arhitekturne značilnosti renesanse in manierizma, je bila po pričevanju redovnega kronista Puclja dokončana z velikimi stroški. V njej je Reinprecht uredil opatovo pisarno, kapelo, prostor za arhiv in sobe za goste, pri čemer je obstoječo stavbo podaljšal in razširil.⁶

Stara prelatura je danes prepoznavna kot preprosta, masivna dvonadstropna stavba, ki jo sestavljata dve enoti: Lovrencijeva utrdba na desni in Reinprechtov prizidek na levi strani. V njenih prostorih danes deluje Muzej krščanstva na Slovenskem.

Levo: Kamniti portal v drugem nadstropju Stare prelature. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Zgoraj: Fasado Stare prelature krasijo razkošne bifore, diamantna rustika in dekorativni kamnoseški detajli, značilni za pozni manierizem. Zgradbo sestavljata Lavrencijeva utrdba na desni strani in trakt opata Reinprechta. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

⁶M. ZADNIKAR 2001, str. 216-217.

ANNO M D L X C E N T E S I M O Q U I N T O

Zgoraj: Na kamniti prekladi nad notranjimi vrati, ki vodijo v drugo nadstropje Stare prelature, je vklesan latinski napis: *HOC OPUS AFVNDAMENTIS FIERI CVRAVIT REVEREN. AD MODUM DNS DNS FR. IACOB. ABBAS SITTICENSIS A.M. SEXCENTESIMO QUINTO*. (To delo je dal od temeljev napraviti prečastiti gospod pater Jakob, stiški opat, v letu 1605). Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Zgoraj desno: V drugem nadstropju na zunanjščini nad južnim portalom je na bifori ohranjen napis z avstrijskim ščitom. *PER FRATREM ET DUM. DUM. IACOBUM ABBATEM SITHICENSEM 1606*. (To delo je oskrbel brat in gospod Jakob, stiški opat leta 1606). Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Levo in zgoraj levo: Opat Jakob je na portal dal vklesati napis: *IA + AB + SI* (Jacobus Abbas Siticensis). Pod prekladno strešico vidimo ploščo s štirimi grbi in napis z letnico nastanka: *ANNO M. SEXCENTESIMO QUINTO* (1605). Od leve proti desni si sledijo grbi Avstrije z močno vodoravno prečko po sredini, grb cistercijanskega reda s poševno šahovnico, grb samostana Rein z Marijinim monogramom in grb stiške opatiije s ptičem na obzidju. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

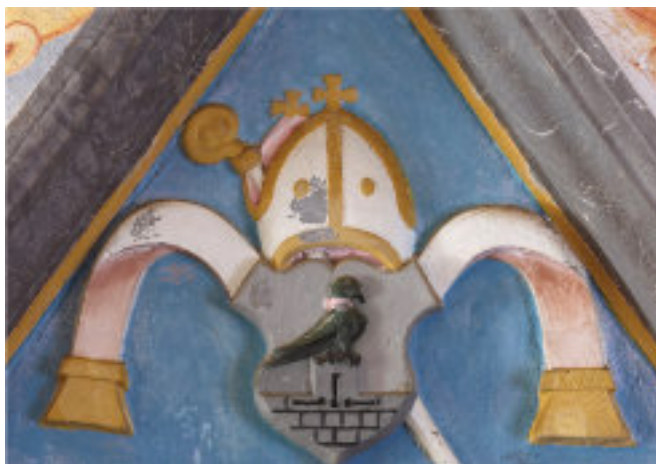

Zgoraj levo: V veliki pravokotni slavnostni dvorani na severni strani v drugem nadstropju se je v celoti ohranil lesen strop, razdeljen z globokimi in bogato členjenimi okviri na različno geometrično oblikovanih poljih. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Spodaj levo: Originalen lesen strop v sosednji sobi, v drugem nadstropju Lavrencijeve utrdbe, je bolj preprost. Poslikave v tem prostoru so iz različnih časovnih obdobj.⁷ Iz časa opata Jakoba Reinprehta so po vsej verjetnosti napisni trakovi z latinskimi citati cerkvenih učiteljev, ki jih vidimo v poljih tik pod stropom. Med latinskimi citati je zapisana tudi misel sv. Gregorja, ki se v prevodu glasi: *Niso kraji ali redovi tisti, ki nas približujejo (Bogu), temveč naše dobre zasluge nas združujejo Bogu, slabe pa ločujejo. Sv. Gregor.*⁸ Ostala poslikava je iz druge polovice 18. stoletja, ko sta samostan vodila opat Vilijem Kovačič (1734–1764) in Frančišek Ksaver baron pl. Taufferer (1764–1784). Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Zgoraj in desno: V drugem nadstropju sta dva kamnita portala s trikotnima zaključkoma. V vzhodnem trikotnem zaključku sta upodobljena grb stiškega samostana in grb opata Jakoba, v zahodnem pa samo grb stiškega samostana. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

⁷N. POLAJNAR FRELIH 2006, str. 44–57.

⁸N. POLAJNAR FRELIH 2006, str. 45.

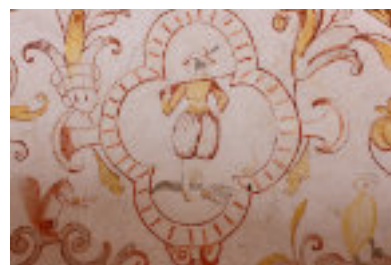
Zgoraj: Poslikave iz časa opata Jakoba Reinprechta so se ohranile tudi v treh manjših prostorih nad nekdanjim srednjeveškim vhodom v samostan.⁹Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Zgoraj levo: V prvi sobi krasi strop rastlinska ornamentika, ki preide v preplet vitic in živali. Obočna poslikava se na širšem delu prostora razdeli na štiri dele. Vsak posamezni del zaznamuje ena žival: sova, zajec, dve fantazijski kokoši in dva papagaja. V medaljonu je naslikan pastir, ki z glasbenim inštrumentom v rokah sedi na tleh, obdajajo pa ga lovski psi. Poslikava v medaljonu je prekinjena z naknadno postavljenim zidom naslednje sobe. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Spodaj levo: Na zidu levo so naslikani grbi. V prvem grbu na levi strani vidimo cistercijsko šahovnico, zgoraj monogram M, spodaj pa roko s kladivom. Grb po vsej verjetnosti lahko povežemo s cerkvenim dostojanstvenikom iz cistercijskega samostana Rein pri Gradcu, z matičnim samostanom stiškega samostana. Drugi grb je nečitljiv. Ohranjena je le risba mitre (opatskega oz. škofovskega pokrivala). Pri tretjem grbu z leve proti desni se na grbovnem ščitku na sredini križata dve opatski palici, med njima je zgoraj naslikana mitra, spodaj pa zaprta knjiga. Kljub zaprti knjigi grb domnevno lahko povežemo z grbom hrvaškega cistercijskega samostana Topusko. Četrty grbi je nečitljiv. V spodnjem delu vidimo dve veliki liliji nad njima pa pastorage in mitro. Zaradi poškodbe grba ne moremo povezati s konkretno osebo oz. samostanom. Peti grb, ki je na nasprotni steni, pripada družini Schönleben. Na sredini ščitka so tri rože, spodaj in zgoraj pa dva leva. Na vrhu je okrašen s šlemom družine Schönleben. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

⁹A. MODIC 2011, str. 32–34, 66–73. Kolegici Ani Modic, ki je leta 2011 napisala diplomsko nalogo o opatu Jakobu Reinprechtu, se iskreno zahvaljujem za nesebično strokovno pomoč.

Naslednja soba je vrinjena med prvo in tretjo. Prvotno je bil to en prostor. Do prezidave, ki je poškodovala in zakrila originalno poslikavo z začetka 17. stoletja, je verjetno prišlo približno sto let po opatu Jakobu Reinprechtu, za časa opata Antona pl. Gallenfelsa (1688–1719). Obok krasi baročna štukatura s putti, ki nosijo simbole štirih letnih časov. Iz štuka sta izdelana tudi dva grba, vsak nad svojimi vrati. Nad severnimi vrati je grb stiškega opata Antona pl. Gallenfelsa, nasproti njega je grb z obrisom ptice. Po vsej verjetnosti je bil nad temi vrati dvojni grb: grb samostana Stična in grb tedanjega stiškega opata.

Nad oknom si z leve proti desni sledijo grb plemiške rodbine Gall-Gallenstein (samorog in šlem), osrednji grb s konji in pticami bi lahko bil grb protireformatorja in ljubljanskega stolnega dekana Michaela Mikheza, grb na desni domnevno pripada družini Ravbar (bika in šahovnica).

Tretja, prav tako manjša soba, je bogato poslikana. Osrednje mesto nad okensko odprtino pripada grbu nadvojvode Ferdinanda II. Habsburškega (1578–1637), ki je bil od leta 1619 dalje cesar Svetega rimskega cesarstva, in grbu njegove žene Marije Ane Bavarske (1574–1616).

Pod njima je v okenskem ostenju na levi grb cistercijskega samostana Neukloster pri Dunajskem Novem mestu (Wiener Neustadt, zlat križ na avstrijskem rdeče-belim vojvodskem grbu). Nasproti njega je neznani grb. Na okenskem ostenju zgoraj je na levi neznani grb, desno pa grb ljubljanskega škofa Tomaža Hrena (obrisi peterokrake zvezde v zgornjih poljih, dva leva na spodnjem).

Na levi steni so domnevno grbi stiškega opata Jakoba Reinprechta (liliji in ptici), reinskega opata Jurija Freysaisna (Marijin monogram in dva želoda), ki je Jakoba Reinprechta nastavljal za predstojnika sprva kostanjeviške, nato pa stiške opatiije. Tretji grb lahko po vsej verjetnosti pripišemo Jakobovemu bratu Juriju Reinprechtu (diagonalno upodobljena dva leva in tri lilije), ki je bil tedaj opat v Vetrinju.

Na nasprotni steni vidimo z leve proti desni deželne grbe Štajerske, Koroške in Kranjske. To so grbi dežel, kjer še danes stojijo cistercijski samostani: Rein pri Gradcu na Štajerskem, Vetrinjski na Koroškem in Stična na Kranjskem. Strop krasi bogata rastlinska ornamentika, v kateri se skrivajo zajci, psi, gonjač z rogom, v medaljonu pa je žanrski motiv z lovcom na belem konju pred jelenom.

Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Štukature vhodnega stolpa 1620

Opat Jakob Reinprecht je dal leta 1620 srednjeveški vhod, ki stoji na gornjem koncu samostanskega vzhodnega trakta ob potoku, okrasiti s štukaturami. Danes so najstarejše ohranjene dekorativne štukature na slovenskih tleh in tudi prvi primer figuralnih štukatur pri nas. Neznani štukater je na stenah upodobil prizore: Postavljanje križa, Križanje, Poslednja sodba in Jeruzalem. Na obok je postavil štiri cerkvene učitelje in grb opata Jakoba.

Prostor obroblja ploskovit trakast ornament, ki je bil priljubljen predvsem v deželah severno od Alp od druge polovice 16. stoletja dalje. O poljudnosti manierizma govorijo groteskno karikirani obrazi z velikimi izbuljenimi očmi. Med figurami ni pravih razmerij. Oblačila se telesom ne prilagajajo in tudi gube draperije ne delujejo realno. Figure so verjetno delo druge roke kot ornament in so manj kakovostne.

Levo: Nekdanji srednjeveški vhod v samostan je bil s štukom okrašen tudi z zunanje strani. V osrednjem delu fasade so bili upodobljeni cesarski grb ter grbi Bavarske, Avstrije, Koroške, Kranjske in grbi cistercijanskih opatij: Rein, Stična, Vetrinj, Lilienfeld, Dunajsko Novo mesto, Monošter, Kostanjevica in Topusko. Vir: J. V. Valvasor, *Slava vojvodine Kranjske* XI, 1689, 530–531.

Desno: Vhodni stolp danes. Zunanji okras z grbi ni več ohranjen. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

10E. CEVC 1984, str. 161–172; B. JAKI MOZETIČ 1995, str. 21–25.

Levo zgoraj: Na južni steni oboka je umetnik upodobil motiv *Križanja*, ki pa je danes le delno ohranjen. Z reliefa sta odpadla križa s Kristusom in desnim razbojnikom. Na reliefu najdemo napis: *MYSTERIUM SALUTIS HUMANAЕ IN CRUCE REPARATAE* (Skrivnost človeške rešitve, obnovljene na križu).¹¹

Kot je ugotovil dr. Emilijan Cevc, se je neznani štukater pri tem delu zgledoval po grafičnih predlogah Tintorettove slike *Križanje* za Scuolo Grande di san Rocco v Benetkah (1565).¹² Tintorettovo slavno sliko so hitro razširile številne grafične predloge, med drugimi bakrorez Agostina Carraccija iz leta 1598, pri nas pa so bili najbolj priljubljeni rezi Aegidiusa Sadelerja (1570–1629). Stiški mojster je kompozicijo nekoliko prikrojil po svoje.

Levo na sredini: Prizor *Postavljanje križa* na Golgoti na nasprotni, severni steni, vsebinsko dopolnjuje prvega. Na desni strani so konjeniki s turbani in turškimi sabljami. Na levi strani je grič in spredaj so ob onemogli Mariji zbrane tri žene: Magdalena, Kleopa in Marijina sestra Saloma. Spredaj na sredini vidimo s hrbtno upodobljeno osebo, ki z napenjanjem vrvi dviga križ. Zadaj pod kolesom na tleh sedi zvezan razbojnik. Figura na skrajni desni, v dolgi suknji in s širokokrajnim klobukom, naj bi bil protestantski pridigar. Kristusovim sovražnikom so se poleg rimskih vojakov pridružil turški konjeniki, janičarji in predikant.

Levo spodaj: Na sredini oboka so v štirih polkrožnih ovalih upodobljeni cerkveni učitelji s svojimi atributi: sv. Gregor Veliki, sv. Avguštin, sv. Ambrož in sv. Hieronim. Vsak izmed očetov ima napisni trak z imeni. Upodobljeni so v renesančnih interjerjih, v svojih študijskih kabinetih (studioli). Upodobitev cerkvenih učiteljev, ki so stopili na tradicionalna mesta štirih evangelistov, je redkost. Vsebino naj bi narekovala usmeritev cerkve po tridentinskem cerkvenem zboru (1545–1563). Zbor je utrdil protireformacijo in poudaril katoliško pravovernost, utemeljeno na nauku cerkvenih očetov.

Zgoraj: V luneti nasproti vidimo relief *Poslednje sodbe*. Dramatični prizor kaže Kristusa Sodnika z zemeljsko kroglo pod nogami, ki z razširjenimi rokami deli človeške duše. Ob njem sta Marija in Janez Krstnik. Na sredini kompozicije obujeni od mrtvih vstajajo iz grobov na klic dveh velikih lebdečih angelov s trombama. Nekatere ljudi lovijo zlobni hudički in jih v samokolnicah vozijo ali vlečejo v pogubo, v žrelo pošasti, ki predstavlja pekel. Na Kristusovi desni se v urejeni skupini razvrščajo zveličani, ki jih angel s palmo vodi v nebesa, za njim pa stopa angel z žezlom.

Desno: Stično točko oboka predstavljata stiški in Reinprechtov grb z napisnim trakom s kraticami I.A.Z.S. (Iacob Abt zu Sittich) in letnico 1620.

Foto: p. Branko Petauer, 2025.

¹¹M. ZADNIKAR 2001, str. 241.

¹²E. CEVC 1984, str. 166–167.

Prenova samostanske cerkve, 1622

Z obsežno arhitekturno prenovo iz leta 1622 je opat Jakob Reinprecht dal nekdanji romanski baziliki zgodnjebaročno podobo.

Jakob Reinprecht je dal triladijski baziliki iz 12. stoletja odstraniti lesen strop in jo obokati. Pri obnovi cerkve se je moral prilagajati starejšim

formam, vendar je pri tem uporabil sodobne arhitekturne oblike z zelo reduciranimi gotskimi elementi in z bogatim sodobnim štukaturnim okrasjem. Temeljito obnovo je zaključil leta 1622, kar nam sporoča napis *ANNO DO(MI)NI 1622* na vrhu zahodnega pročelja.

Levo: Celotno cerkev je prekril z novo enotno dvokapno streho. S tem je zakril svetlobno nadstropje glavne ladje romanske bazilike, cerkev pa je s prenovo izgubila značilno višinsko stopnjevanje stavbnih mas. Cerkveni stavbi je dodal tudi kapelo sv. Alojzija, pevsko emporo in malo zakristijo. Vsa sivo obarvana okna na severni zunanjšini stiške cerkve ter sivo obarvana okna in stenska vdolbina na čelni steni severne prečne ladje so še iz Reinprechtovega časa. Zahodni del cerkve so skrajšali za eno polo in naredili novo preprosto fasado z novim portalom. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Desno: Na vzhodni strani so podrli vse tri polkrožne apside kot zaključke treh vzdolžnih ladij. Obe korni stranski kapeli so zaključili z ravno steno. Na mestu srednje apside so pozidali visok prezbiterij z oporniki. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Levo: Nad stičišče ladij je dozidal nov zvonik z osmerokotnim prerezom in s šilastimi okni, ki je bil v ladijskem delu obokan s plitvo kupolo. V zvonik je dal obesiti tudi dva nova zvonova. Naročil ju je pri ljubljanskem livarju Eliju Somraku. Večji zvon so uporabljali za pozivanje menihom k prvi (prvi dnevni molitveni uri) in h kapitlju, z manjšim pa so naznanjali čas bogoslužja. Zvonova nista več ohranjena. Vir: J. V. Valvasor, *Slava vojvodine Kranjske* XI, 1689, 530–531.

Zgoraj: Notranjost cerkve je dal obokati z banjastim obokom. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Desno: Iz časa opata Jakoba Reinprehta se je do danes ohranil le »navček«. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

PER ADMODV REVERENDVM DNM
DNM IACOBVM TRIGE SIMVM
SEPTIMV HVI INCLITI MONAS
TERV SIT TICE NSIS ABATE M
ANNODNM MILLESIMO SEXCENTESIMO

SECVNDO

Levo: Osrednje mesto na oboku glavne ladje zavzema grb opata Jakoba Reinprechta z latinskim napisom, ki nam v prevodu sporoča, da je za vse delo, ki je bilo opravljeno, poskrbel »zelo spoštovani gospod gospod Jakob, sedemintrideseti opat tega znamenitega stiškega samostana v letu Gospodovem tisoč šesto drugem.«¹³

Zgoraj: Obok je dal okrasiti tudi s cvetličnimi šopki in ornamentalnimi okviri z angelskimi glavicami. Ploskovitost in elementi okovne ornamentike postavljajo štukaturo v slogovno in časovno bližino ornamentalnega dela vhodnega stolpa, čeprav gre za različna štukaterja.

Desno: Kupola in štiri sferična trikotna polja pod njo so bili poslikani s freskami v času opata Reinprechta. V kupoli so upodobljeni štirje latinski cerkveni očetje (sv. Ambrož, sv. Avguštín, sv. Gregor in sv. Hieronim), angeli z inštrumenti in nekoliko mlajše Marijino kronanje. V trikotnih poljih pod obokom vidimo naslikane apostole.

Kupola in način obokanja sta v kombinaciji z ostalimi elementi za naš prostor izredno napredna. Razen profanih prostorov so sakralni na drugih območjih potrebovali še nekaj desetletij, da so dosegli podobno razvojno stopnjo. Tip obokanja je doživel zadržan odmev v lokalni arhitekturi, kot npr. na Trški gori in ladji kapiteljske cerkve v Novem mestu.¹⁴

Foto: p. Branko Petauer, 2025.

¹³BM. ZADNIKAR 2001, str. 93. V napisu manjka dvajsetica, saj je bila prenova končana leta 1622, kot je napisano na vrhu na zahodni fasadi cerkve.

¹⁴D. PAHOR 2006, str. 171.

Vrtna uta, okoli 1622

Stiška vrtna uta ali paviljon (senčnica) je edina tovrstna ohranjena vrtna uta na Slovenskem. Z oktagonalno obliko se paviljon vključuje v graditeljsko vzdušje zgodnjega 17. stoletja, ko je zapoznena renesansa pri nas dokončno prekinila gotsko tradicijo.¹⁵ Podoben paviljon je stal na gradu Klevevž pri Šmarjeti na Dolenjskem.

Stiški paviljon je nastal kmalu po končanju velikih gradbenih del na samostanski cerkvi leta 1622. Streho zaključuje kovana vetrnica, ki jo krasita putto, upodobljen kot lokostrelec, ob njem pa Jakobov grb s tremi lilijami in nad njim velike črke PDIAS (*Posuit Dominus Iacobus Abbas Saticensis*). Začetnice v latinščini pomenijo, »da je dal ta paviljon postaviti stiški opat, gospod Jakob«. ¹⁶

Levo: Kovana vetrnica na vrtni uti. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Zgoraj: Upodobitev vrtna ute na Valvasorjevi grafiki. Vir: J. V. Valvasor, *Slava vojvodine Kranjske* XI, 1689, 530–531.

Desno: Vrtna uta danes. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

¹⁵M. ZADNIKAR 2001, str. 246.

¹⁶M. ZADNIKAR 2001, str. 245.

Kiparska zapuščina opata

Umetnostna vnema Jakoba Reinprehta na področju kiparstva sicer ne kaže enotnih slogovnih značilnosti, vendar jih je dr. Emilijan Cevc povezal v stiško kiparsko skupino. Ohranjeni spomeniki nam kažejo le del opatove prizadevne dejavnosti, obsegajo pa plastiko v štuku, lesu in kamnu. V primerjavi s skupino ljubljanskega škofa Tomaža Hrena pri stiški ne poznamo imen umetnikov.

Plastike ljubljanskega škofa Tomaža Hrena in stiškega opata Jakoba Reinprehta so različne po materialu, namenu, slogu in kvaliteti. Dela niso bila vedno enotna in kakovostna. Le redke skulpture presežejo obrtniško in poljudno raven. Ne smemo pozabiti, da je večji del umetnin, ki so v tem času nastale, propadel. Med njimi so tudi oltarji iz ljubljanske in gornjegrajske stolnice in stiške samostanske cerkve. Kljub vsemu lahko trdimo, da je proti drugi četrtini 17. stoletja kvaliteta naraščala in da se je počasi oblikoval enovit slogovni tok, v katerem je prevladovala lesena plastika.

Levo: Ob prenovi redovne cerkve na začetku 17. stoletja je Reinprecht priskrbel štirinajst novih lesenih oltarjev, od katerih pa se je ohranil le kip Žalostne Matere Božje (Sočutne) z glavnega oltarja. Kip je povprečne kakovosti in se ikonografsko nanaša na tip poznogotskih Sočutnih iz zgodnjega 16. stoletja.¹⁷ Rezbar se je verjetno zgledoval po bakrorezu Jana Sadelerja, ki ga je v letih 1584–1586 vrezal po kipu münchenskega kiparja Huberta Gerharda. Vpliv njegovih grafik je opazen tudi pri kiparju Reinprechtovega epitafa. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Desno: Relief iz peščenjaka predstavlja grb velike samostanske dobrotnice, milanske vojvodinje Viride Visconti (1351–1407). Po vsej verjetnosti ga je dal postaviti Jakob Reinprecht. Virida je bila žena Leopoda III. (1351–1386), vojvode Avstrije, Štajerske in Koroške. Bila je svakinja nadvojvode Rudolfa IV. Ustanovnika (1339–1365), ki je med drugim povzdignil Kranjsko v samostojno vojvodino (1364) in ustanovil Novo mesto (1365). Bila je mati Ernesta Železnega (1377–1424), zadnjega avstrijskega nadvojvode, ustoličenega pri knežjem kamnu na Gosposvetskem polju še po starem karantanskem obredu. Virida Visconti je svoja zadnja leta preživel v zavetju stiškega samostana, v gradiču na Pristavi nad Stično. Leta 1397 je določila, naj menihi njo in njene prednike prištejejo med »velike samostanske dobrotnike«, med t. i. ustanovitelje, da naj vsak dan opravljajo mašo pri oltarju sv. Katarine, oskrbovati pa morajo tudi večno luč pri Marijinem oltarju in vsako leto na dan njene smrti opraviti slovesni aniverzarij (obletnico) z vigilijami in mašami, ki se naj jih udeležijo vsi duhovniki. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

¹⁷E. CEVC 1981, str. 256–258.

Levo: Nad sklepnim kamnom vhoda v podružnično Marijino cerkev na Trški gori vidimo angelsko glavico z letnico 1620. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Desno: Grb samostana Stična na Trški gori. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Zgoraj: Opat Jakob je naročal novo cerkveno opremo tudi za podružnične cerkve. Podružnico sv. Nikolaja na Gradišču nad Stično je dal prezidati in opremiti z novimi oltarji. Do danes so se ohranili le leseni kipi z oltarja sv. Ane, ki jih hranimo v Muzeju krščanstva na Slovenskem. Čokate figure, oblečene v draperijo z drobnimi gubami, so delo enega rezbarja. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Isti rezbar je izdelal tudi kip sv. Martina iz podružnične cerkve v Zgornji Dragi in neznanega svetnika iz podružnice v Gatini. Oba kipa sta ukradena. V Reinprechtov krog strokovna literatura uvršča tudi kamniti Marijin kip s Trške gore, ki je vzidan v nišo na fasadi levo od vhoda v cerkev. Kamniti kip Matere z otrokom, ki je ohranjen v zunanji niši kapele sv. Družine na Marofu med Stično in Ivančno Gorico, je Reinprecht verjetno naročil za okras nad portalom severne prečne ladje stiške samostanske cerkve.

1620

Gradnje izven samostana

V času Jakoba Reinprehta je stiški samostan izvedel več arhitekturnih posegov tudi zunaj samostanskih zidov. Med njimi izstopajo prenove in zidave, ki izpričujejo opatovo poznavanje tridentinskih smernic, njegov umetnostni okus ter obvladovanje sodobnih arhitekturnih rešitev.

Pozidava cerkve Marijinega rojstva na Trški gori, 1620-1621

Levo: Na pročelju zvonika cerkve na Trški gori vidimo polihromiran grb Jakoba Reinprehta in letnico 1620. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Desno zgoraj: Marijino cerkev »na hribu nad Bajnofom«, stiškim vinogradom, so začeli graditi pod opatom Jakobom Reinprechtom v drugem desetletju 17. stoletja. Pred tem naj bi tam stala le *parva aedicula* (majhna stavba). Cerkev je posvetil tržaški škof Rinaldo Scarlichi leta 1625. Njena podoba kaže, da je bila arhitekturna umetnost Jakoba Reinprehta mnogo bolj odprta tujim vplivom in manj osredotočena na neposredno obnovo.¹⁸ Opatu Reinprechtu lahko pripišemo dobro poznavanje pravil tridentinskega koncila in najsodobnejših možnosti uporabe teh pravil znotraj cerkvene arhitekture. S svojim dobrim okusom je prekašal vse svoje sodobnike. Zunanost cerkve je bogata s kvalitetnimi kamnoseškimi elementi, ki so izdelani izredno sodobno in, razen stranskega portala stiške samostanske cerkve, na Dolenjskem nimajo tekmecev.¹⁹

Desno spodaj: Notranjost cerkve Marijinega rojstva na Trški gori lahko primerjamo s stiško samostansko cerkvijo, saj obe odlikuje enako umirjen in kakovostno izdelan prostor. Reducirana je le dekoracija iz štuk, kar še bolj pripomore k občutku izčiščenega prostora. Zaradi teh lastnosti, ki se močno oddaljujejo od gotskega sloga, strokovna literatura to cerkev označuje za eno najnaprednejših sakralnih arhitektur zgodnjega 17. stoletja na Slovenskem.²⁰ Arhitekturna zasnova trškogorske cerkve je skupaj z obokom ladje novomeške kapitelske cerkve močno vplivala na lokalno arhitekturo.

¹⁸D. PAHOR 2006, str. 173.

¹⁹D. PAHOR 2006, str. 172.

²⁰D. PAHOR 2006, str. 172.

Cerkev sv. Nikolaja na Gradišču, 1611

Levo: Stiški opat Reinprecht je cerkev temeljito prezidal. Domnevamo, da je dal starejšo cerkev obokati in temeljito spremeniti prezbiterij. Cerkvena tla je tlakoval z opečnatimi tlakovci, na katerih so bile vtisnjene črke IAZS, (IACOBUS ABBAS ZU SITTICH, Jakob stiški opat) in letnica 1611. Opat Jakob je dal postaviti tudi nov oltar sv. Ane. Kipi s tega oltarja so na ogled v Muzeju krščanstva na Slovenskem. Cerkvi je podaril kelih z letnico 1624. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Cerkev sv. Vida v Šentvidu pri Stični

V 17. stoletju je cerkev doživela barokizacijo. Župnik Gabrijel Agnellus jo je dal obokati in podaljšati. Postavili so tudi nov oltar, ki ga je 1. maja 1625 s cerkvijo vred posvetil tržaški škof Rinaldo Scarlicchi.

Desno: Nad portikom sta vzdana grb opatije Rein in grb opata Jakoba Reinprechta z letnico 1625. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Cerkev sv. Roka v Šentvidu pri Stični

Desno: V Reinprechtovem času so farani šentviške župnije in župnik Gabrijel Agnellus želeli pozidati podružnično cerkev sv. Roka in jo posvetiti zaščitniku zoper kužne bolezni. Gradnji je bil opat naklonjen, vendar je bil temeljni kamen položen po njegovi smrti, leta 1627. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Cerkev sv. Tilna v Višnji Gori

Cerkev je verjetno postala župnijska v začetku 17. stoletja. Na kropilniku ob glavnem vhodu in v zakristiji je zapisana letnica 1628. Takrat so povečali ladjo, prizidali nov prezbiterij in zakristijo. Gradnjo je verjetno naročil Reinprecht, končana pa je bila po njegovi smrti.

Cerkev sv. Petra na Otočcu

Valvasor poroča, da je opat Jakob leta 1620 ustanovil župnijo in cerkvi podaril tri oltarje: oltar sv. Petra, sv. Bernarda in Matere Božje.²¹ Danes niso več ohranjeni.

Graščina Preddvor

Valvasor v svoji XI. knjigi Slave vojvodine Kranjske poroča o temeljiti prenovi dvorca Preddvor. Kot prenovitelja omenja stiškega opata Jakoba Reinprechta.²² V reprezentančni sobi v prvem nadstropju je ohranjen strop z geometrično razporejenimi polji, ki jih krasijo dekorativni cvetlični motivi in izrazito močne rozete. Strop iz začetka 17. stoletja je morda še iz časa Jakoba Reinprechta.

Stiški dvorec v Ljubljani

Stiški kronist Pavel Pucelj omenja opata Jakoba kot graditelja novega stiškega dvorca na Starem trgu v Ljubljani, v neposredni bližini nekdanjega jezuitskega kolegija. Na novo naj bi ga pozidal skupaj s kapelo, ki ji je priskrbel dva majhna zvonova. Reinprecht Stiškega dvorca ni mogel pozidati, saj je dvorec nastal po njegovi smrti, lahko pa si je zamislil idejo o dvorcu in delo naročil.

²¹J. V. VALVASOR 1689, str. 788.

²²J. V. VALVASOR 1689, str. 284.

Liturgična oprema opata

Kronist pater Pavel Pucelj poroča, da je opat Jakob leta 1624 in 1625 priskrbel tudi nekaj kelihov, bogato opravo, mitro in pastorage. Dragocene mašne plašče, kakršnih ni bilo moč videti povsod, so uporabljali še v njegovem času (prva polovica 18. stoletja). Pripoveduje, da je bilo mašnih plaščev skoraj toliko, kolikor je bilo cerkvenih oltarjev. Vsak plašč je imel opatov grb, ime in letnico. Do danes se te dragocenosti večinoma niso ohranile. V Reinprechtov čas uvrščamo le dva keliha, ki sta nastala v začetku 17. stoletja.

23P. PUCELJ 1719, str. 130.

Levo in spodaj: Kelih z Gradišča nad Stično, 1624. Na nogi je Reinprechtov grb iz pisanega emajla, ki je razdeljen na štiri polja. Zgoraj levo je na belem polju po zadnjih nogah hodeč zlat lev, na desnem črnem polju pa zlata lilija. Spodaj sta podobni zamenjani; lilija je na zlatem polju črna. Pod ščitom je letnica 1.6.2.4., na ščitu je na levi strani upodobljena mitra z opatovsko palico in na desni šlem s perjanico, kjer med dvema rogljema vidimo okronanega leva. Nad grbom so črke I.A.Z.S (IACOBUS ABBAS ZU SITTICH, Jakob stiški opat). Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Levo: Kelih, naročen za podružnično cerkev sv. Tomaža v Spodnji Dragi. Kelih se ponaša s šesterolistno nogo. Na njej sta v listnatem vencu upodobljena jagnje s praporjem in motiv lilije. Nodus je potlačen in sestavljen iz listov. Čaša ima spodaj nazobčano pločevinasto osnovo. Lilije na nogi povezujemo z opatom Reinprechtom. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

CANTVS

PSALMODIA
VESPERTINA

Omniū Solemnitatum totius anni iuxta ri-
tum Sacrosanctę Romanę Ecclesię

QVATVOR VOCIBVS PARIBVS
CONCINENDA

Vnā cum parte Organica.

AVCTORE

F. GABRIELE DE PVLITIS

Ordinis Min. Con. S. Francisci, & in Ca-
thedrali Ecclesia Iustinopolitana
Organista.

CVM PRIVILEGIO.

OPERA. XIII.

Venetijs, Apud Iacobum Vincentium. MDCXIV.

Pulitijeve večernice

Minoritski brat in skladatelj Gabriello Puliti (ok. 1580–1642/43), po rodu Toskanec, je takoj po svoji premestitvi iz Trsta v beneški Koper, kjer je več kot desetletje deloval kot stolni organist, stišskemu opatu Jakobu leta 1614 posvetil zbirko večernih psalmov, svoj opus 13.²⁴

Puliti je skladal tako tradicionalno večglasje kot tudi sodobnejšo monodijo v zgodnjebaročnem slogu. Psalmi so bili stalnica v njegovem sklada-

teljskem ustvarjanju, saj je med letoma 1602 in 1635 objavil vsaj štiri tovrstne tiske.

Pulitijevi Večerni psalmi za stiškega opata vsebujejo dvajset skladb za štiri enake glasove in orgelski continuo, kar je ustrezalo potrebam samostanskega bogoslužja oziroma petju samostanskih bratov. Čeprav se je ohranil le en glasovni zvezek in glasbena rekonstrukcija zato ni mogoča, ta tisk predstavlja dragocen dokument za zgodovino glasbe na Slovenskem.

Levo: Puliti že na naslovni strani zbirke, kjer je opat Reinprecht omenjen po imenu »Dominus Iacobus«, posebej poudari, da večernice sledijo »pravi rimski liturgiji«, kar naj bi gorečemu protireformatorju in inkvizitorju še posebej godilo. Foto naslovnice: Modena: Duomo, Biblioteca e Archivio Capitolare, RISM P 5651: I M Od (S).

Desno: Zbirko je tako kot večino skladateljevih petintridesetih znanih opusov natisnil tiskar Giacomo Vincenti v Benetkah. Prav tam je 15. januarja 1614 Puliti datiral svoje posvetilo presvitlemu in zaslužnemu opatu Jakobu. V posvetilu nas avtor seznani s tem, da je psalme cistercijanskemu opatu posvetil po nasvetu svojega tržaškega delodajalca škofa Ursina Bertija ter ne pozabi omeniti opatove naklonjenosti do umetnosti, tudi glasbe ter slednjega zvez in dobrih prijateljev v italijanskih deželah. Foto posvetila, Modena: Duomo, Biblioteca e Archivio Capitolare, RISM P 5651: I M Od (S).

²⁴M. KOKOLE 2007, str. 107–134; L. A. MARAČIĆ, E. STIPČEVIĆ 2021, str. 102–104. Za sestavek o večernicah Gabriella Pulitija za stiškega opata Jakoba Reinprehta se iskreno zahvaljujem dr. Metodi Kokole.

Dies Delicatus Bild der Statue Unserer Lieben Frauen immaculatae Conceptionis welche die Joh. Landtschaft in Brunn hat an sich in der Stadt
 statt. Aufrecht vor der Kirche der Joh. Landtschaft im Jahr 1682 aufrechten Festen. Ich V. R. R. R. Landtschaft gehorsamst. Delicatus
 1682. Joh. Landtschaft in Brunn

Barounice jezuitskemu kolegiju u Ljubljani

Kljub temu, da je imel Jakob Reinprecht precej izdatkov, je materialno podpiral druge redove, predvsem jezuite. Z jezuitskim kolegijem v Ljubljani je bil povezan že v času, ko je bil kostanjeviški opat. Redu je gmotno pomagal tudi z lastnimi sredstvi in se velikokrat ustavil pri njih.

V kroniki jezuitskega reda *Societas Jesu* je Reinprechtovo ime večkrat zapisano.²⁵ Leta 1603, ko je bil imenovan za stiškega opata, je kolegiju daroval 100 goldinarjev za zidavo. Kot gost je bil prisoten na dijaških uprizoritvah različnih dramskih del. Ko so jezuiti leta 1608 začeli popravljati in obnavljati propadajoča bivališča, med drugim tudi hlev, so jim pri tem pomagali stiški opat z 200 goldinarji, kostanjeviški opat s 50 goldinarji, novomeški prošt pa je dal nekaj lesa. Ko je ljubljanskim jezuitom istega leta primanjkovalo vinskih sodov, jih je Reinprecht kolegiju nekaj posodil, deset pa podaril.

Leta 1609 so na stroške prečastitega gospoda Jakoba, stiškega opata, dokončali refektorij.

Levo: Jezuitska cerkev sv. Jakoba v Ljubljani in kolegij. Vir: J. V. Valvasor, *Slava vojvodine Kranjske* XI, 1689, 688–689.

Desno: Stiški dvorec v Ljubljani je bil zgrajen nasproti jezuitskega kolegija, kar simbolno poudarja opatovo bližino in podporo redu. Foto: Marko Frelj, 2025.

Leta 1610 je Reinprecht staro jezuitsko cerkev oskrbel z majhnimi prenosnimi orglami, za katere je odštél 200 goldinarjev, šestnajst let pozneje pa je priskrbel še nove velike orgle namesto izrabljenih starih.²⁶

1611 je bil skupaj s kostanjeviškim opatom postavljen za asistenta Kongregacije blažene Device.

1. maja leta 1613 je Reinprecht zastopal nadvojvodo Ferdinanda II. pri polaganju temeljnega kamna nove jezuitske cerkve v Ljubljani. Gradnjo cerkve je tudi finančno podpiral.

Opat Jakob je ljubljanskim jezuitom leta 1617 prispeval večino denarja za izgradnjo nove kleti pod goro Vinji vrh.

V letu 1621 je opat kolegiju vrnil 1.500 goldinarjev, ki jih je prejel, ko je spet dobil laščanske podložnike.

Leta 1623 je dal z zlatom in barvami olepšati oltar Jezusovega imena. V letu 1624 je ob prazniku sv. Ignacija daroval dragocen mašni plašč z atalsko vezenino, albo in platneni prtič.

²⁵Societas Jesu. Collegium Labacense 1596–1691, str. 46–99.

²⁶J. HÖFLER 1970, str. 21.

Baročna umetnost v Stični po smrti Jakoba Reinprechta

Stiški samostan je po smrti Jakoba Reinprechta deloval še 158 let. Do razpusta leta 1784 ga je vodilo še devet opatov. Nekateri od njih so samostan še naprej prezidavali v tedanjem baročnem in kasneje poznobaročnem slogu.²⁷

Opat Anton pl. Gallenfels (opat 1688–1719) je dal zgraditi novo baročno samostansko obednico.

Za časa opata Viljema Kovačiča (opat 1734–1764) je samostanska cerkev doživela drugo barokizacijo, poenoten je bil trakt ob Stiškem potoku, na južni strani velikega vzhodnega dvorišča pa so za sprejem visokih gostov zgradili reprezentančno "cesarsko" dvorano. Opat Kovačič je ta dela zaupal ljubljanskemu arhitektu Candidu Zullianiju (1712–1769), dokončana pa so bila za časa njegovega

naslednika, opata Franca Ksaverja Tauffererja (opat 1764–1784).

Opat Franc Ksaver Taufferer je pri kranjskem baročnem slikarju Fortunatu Bergantu naročil 14 postaj Križevega pota, pri goriškem poznobaročnem slikarju Janezu Mihaelu Lichtenreitu pa nove oltarne slike. Leta 1747 je v cerkev postavil nove orgle celjski orglarski mojster Janez Janeček. Graški arhitekt Matija Persky je dokončal gradnjo velike reprezentančne »cesarske« dvorane (opatove kapele) in leta 1751 cerkvenemu zvoniku dal današnjo podobo.

Leta 1784 je bil samostan po ukazu cesarja Jožefa II. razpuščen. Po 114 letih, leta 1898, ob praznovanju 800-letnice cistercijanskega reda, so se beli menih vanj vrnili in stiška cisterca je ponovno zaživela.

Levo zgoraj: Baročno samostansko obednico (refektorij) še danes krasijo čudovite baročne štukature. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Levo spodaj: Za časa opata Viljema Kovačiča je bila samostanska cerkev ponovno barokizirana. Candido Zulliani je vso cerkveno notranjost obogatil z novo členitvijo sten in nosilnih slopov ter po cerkvi potegnil bogato razčlenjen venčni zidec ter spremenil okenske odprtine. V južni prečni ladji so pozidali manjši oratorij in nad njega umestili uro ter napis, ki nam sporoča, da so bila obnovitvena dela končana leta 1746 pod opatom Viljemom Kovačičem. Približno deset let kasneje so v cerkvi zamenjali vse stare oltarje z novimi in postavili prižnico. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Desno: Zulliani je arhitekturno poenotil vzhodni samostanski trakt ob Stiškem potoku ter pozidal južnega z novo reprezentančno »cesarsko« dvorano, ki jo danes imenujemo opatova kapela. Njena notranjost pa je že rokokojska. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

²⁷Za stiški samostan v dobi baroka glej: J. MLINARIČ 1995; M. ZADNIKAR 2001; D. PRELOVŠEK 1986, str. 85–88; B. JAKI MOZETIČ 1995, str. 21–25, 99; A. ANTONELLO, W. KLAINSCHEK 1996, str. 120–129; M. KEMPERL, L. VIDMAR 2014, str. 26–31; Fortunat Bergant (1721–1769) 2021, str. 79, 253–254.

Summary

This publication accompanies the exhibition dedicated to the Abbot Jakob Reinprecht of Stična Abbey (1603–1626), held at the Slovene Museum of Christianity as part of the national project *Baroque in Slovenia*. While the central exhibitions in Ljubljana focus on Baroque painting, sculpture, architecture and design, the Stična exhibition highlights the pivotal role of Abbot Reinprecht in introducing early Baroque aesthetics and religious reform in Carniola at the beginning of the 17th century.

Jakob Reinprecht was a prominent Cistercian abbot who oversaw the revival of Stična Abbey during the time of religious turmoil marked by the Counter-Reformation, peasant unrest and Ottoman threats. Educated in the Rein Abbey in Styria, Reinprecht served briefly as abbot in Kostanjevica before assuming leadership of Stična. A close ally of Ljubljana's bishop Thomas Hren and a trusted advisor to Archduke Ferdinand II, he was deeply involved in both religious and cultural reforms.

The exhibition explores his extensive architectural and artistic patronage, including the construction and redesign of the Stara prelatura (Old Prelature), renovation of the monastic basilica (1622) and the decoration of the medieval entrance tower with the oldest surviving stucco reliefs in Slovenia (1620). He also initiated the building or renovation of numerous churches and chapels under the abbey's

jurisdiction, including those in Trška Gora, Gradišče, Šentvid pri Stični, Višnja Gora, and Otočec.

Abbot Reinprecht's cultural influence extended beyond architecture. He was an important patron of sacred music—minorite composer Gabriello Puliti dedicated his Vesper Psalms to him in 1614—and supporter of the Jesuit college in Ljubljana with substantial financial contributions. His artistic commissions reflect an early Baroque aesthetic, blending late Gothic elements with contemporary Italian and Bavarian stylistic influences.

Among the most notable surviving artworks are his figural tombstone (1623), stucco ornamentation, liturgical vessels bearing his coat of arms and sculptural works from filial churches. Though many of these works no longer exist, they once testified to a coherent artistic vision aligned with Counter-Reformation ideals.

The final sections of the publication trace the continuation of Baroque art at Stična under subsequent abbots, culminating in late-Baroque and Rococo renovations during the 18th century. The exhibition thus situates Jakob Reinprecht as a transitional figure whose legacy links medieval tradition with emerging Baroque sensibilities in Slovenia.

Levo: Detajl iz portala cerkve na Trški gori. Foto: p. Branko Petauer, 2025.

Literatura:

A. ANTONELLO, W. KLAINSCHEK 1996

Andrea ANTONELLO, Walter KLAINSCHEK, *I Lichtenreiter nella Gorizia del Settecento*, Castello di Gorizia [razst. kat.], 1996, str. 120–129.

Fortunat Bergant (1721–1769) 2021, (ur. Katra Meke), Narodna galerija, Ljubljana 2021 [razst. kat.], str. 79, 253–254.

E. CEVC 1981

Emilijan CEVC, *Kiparstvo na Slovenskem med gotiko in barokom*, Ljubljana, 1981.

E. CEVC 1984

Emilijan CEVC, Štukature v stiškem vhodnem stolpu iz leta 1620, *Zbornik občine Grosuplje*, 13, 1984, str. 161–172.

J. HÖFLER 1970

Janez HÖFLER, Nekaj vrstic o prvih desetletjih jezuitskega kolegija v Ljubljani, *Kronika*, 18, zvezek 1 (1970).

B. JAKI MOZETIČ 1995

Barbara JAKI MOZETIČ, *Vtis obilja: štukatura 17. stoletja v Sloveniji*, Ljubljana 1995.

M. KEMPERL, L. VIDMAR 2014

Metoda Kemperl, Luka Vidmar, *Barok na Slovenskem. Sakralni prostori*, Ljubljana 2014.

M. KOKOLE 2007

Metoda KOKOLE, "Servitore affetionatissimo Fra Gabriello Puliti" and the dedicatees of his published music works (1600-1635): from institutional commission via a search for protection to an expression of affection. *De musica disserenda*. [Tiskana izd.]. 2007, letn. 3, št. 2, str. 107–134, ilustr., note. ISSN 1854-3405. DOI: <https://doi.org/10.3986/dmd03.2.08>.

A. LAVRIČ 1988

Ana LAVRIČ, *Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti*, Ljubljana 1988.

L. A. MARAČIĆ, E. STIPČEVIĆ 2021

Ljudevit Anton MARAČIĆ, Ennio STIPČEVIĆ, *Gabriello Puliti (ca. 1580–1642/43): francescano, compositore*, "Accademico armonico detto l'Allegro," Rovinj, Trst: Unione Italiana di Fiume, Università Popolare di Trieste, 2021. Collana degli atti, 49. Prepis celega posvetila in ostalih spremnih strani na str. 102–104.

J. MLINARIČ 1995

Jože MLINARIČ, *Stiška opatija 1136–1784*, Novo mesto, 1995.

Ana MODIC 2011

Ana MODIC, *Stiški opat Jakob Reinprecht (1603 – 1626) kot naročnik*, (diplomsko delo), Ljubljana 2011.

D. PAHOR 2006

Daša PAHOR, *Tradicija gotike v arhitekturi 16. in 17. stoletja na Slovenskem* (doktorska disertacija), Ljubljana 2006.

N. POLAJNAR FRELIH 2006

Nataša POLAJNAR FRELIH, *Stenske poslikave v sobi z ogelnima pomoloma v drugem nadstropju Lovrenčeve utrdbe v stškem samostanu*, Varstvo spomenikov, 41, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Ljubljana 2006, str. 44–57.

D. PRELOVŠEK 1986

Damjan PRELOVŠEK, Ljubljanski baročni arhitekt Candido Zulliani in njegov čas, *Razprave I. razreda SAZU*, XV, 1986, str. 69–126.

P. PUCELJ 1719

Pater Pavel PUCELJ, *Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio*, Stična 1719.

Societas Jesu. Collegium Labacense : Letopis Ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove (1596–1691), (ur. France Baraga, prevedla Marija Kiauta), Ljubljana 2003.

J. V. VALVASOR, 1689

Janez Vajkard VALVASOR, *Slava vojvodine Kranjske*, Bogenšperk, 1689.

M. ZADNIKAR 2001

Marijan ZADNIKAR, *Samostan Stična in njegove znamenitosti*, Ljubljana 2001.

BAROK
V SLOVENIJI

MKS
MUZEJ KRŠČANSTVA
NA SLOVENSKEM